

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	7	1
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	3
---	---	---	---

B.Ed. 4th Semester
(2040)

GENDER, SCHOOL AND SOCIETY

Paper—F-4.1 (In all Mediums)

~~Time Allowed : Three Hours~~

[Maximum Marks : 40]

Note: Attempt 50% of Total Questions of Question Paper. Time: 2 Hours
All will carry equal marks. Fraction will be lower digit.

UNIT—I

- Write notes on :
 - Gender stereotypes in Indian society.
 - Conceptual foundations of sex and gender. 4+4
- Explain the concept of masculinity and feminism in Indian context by quoting relevant examples. 8

UNIT—II

- How teacher attitude and classroom interactions are helpful to create awareness about gender issues among students? 8
- Elaborate the major causes for inequalities and resistance for schooling of girls in India. 8

UNIT—III

- Discuss with examples, role of education in changing the mind set up of Indian society regarding violence against women and dowry system. 8
- Explain with examples the role of media in promoting gender sensitivity among citizens. 8

UNIT—IV

7. Discuss the policy initiative taken under Sarva Shiksha Abhiyaan and Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyaan for gender equality in schools. 8
8. What is the role of religion for developing gender equity and equality in India ? Discuss with examples. 8

UNIT—V

9. Write short notes on the following :
- (a) Concept of Patriarchy.
- (b) Causes of exclusion of girls in schools.
- (c) Role of education in dealing with problem of female foeticide.
- (d) Factors promoting gender equality in urban areas. $2 \times 4 = 8$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- सभी में से पांच प्रश्न करें। यूनिट I-IV से प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करें। यूनिट V में प्रश्न नं. 9 अनिवार्य है।

यूनिट—I

1. नोट लिखें :-
- (क) भारतीय समाज में लैंगिक रूढ़ियाँ।
- (ख) लिंग और लिंग की अवधारणात्मक नींव। 4+4
2. प्रासंगिक उदाहरणों के अवतरण द्वारा भारतीय संदर्भ में पुरुषत्व और नारीवाद की अवधारणा को समझाएं। 8

यूनिट—II

3. छात्रों के बीच लैंगिक मुद्दों के बारे में जागरूकता पैदा करने के लिए शिक्षक का रवैया और क्लासरूम पारस्परिक कैसे सहायक होते हैं ? 8
4. भारत में लड़कियों की स्कूली शिक्षा के लिए असमानता और प्रतिरोध के प्रमुख कारणों का विस्तार करें। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਮਹਿਲਾओं के खिलाफ हिंसा और दहेज प्रथा के संबंध में भारतीय समाज के मन को बदलने में शिक्षा की भूमिका का उदाहरणों के साथ चर्चा करें। 8
6. नागरिकों के बीच लैंगिक संवेदनशीलता को बढ़ावा देने में मीडिया की भूमिका का उदाहरण दें। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. स्कूलों में लैंगिक समानता के लिए सर्व शिक्षा अभियान और राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान के तहत की गई नीतिगत पहल पर चर्चा करें। 8
8. भारत में लैंगिक समानता और संमानता विकसित करने के लिए धर्म की क्या भूमिका है ? उदाहरणों के साथ चर्चा करें। 8

ਯੂਨਿਟ—V

9. निम्नलिखित पर लघु नोट लिखें :-
(क) पितृसत्ता की अवधारणा।
(ख) स्कूलों में लड़कियों के बहिष्कार के कारण।
(ग) कन्याभ्रूण हत्या की समस्या से निपटने में शिक्षा की भूमिका।
(घ) शहरी क्षेत्रों में लैंगिक समानता को बढ़ावा देने वाले कारक।
2×4=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ-V ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
(ੳ) ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ।
(ਅ) ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਸੰਕਲਪਿਕ ਬੁਨਿਆਦਾਂ। 4+4
2. ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਅਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ ? 8
4. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਟਾਕਰੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਦਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
6. ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਬਰਾਬਰੀ ਲਈ ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਧਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਤਹਿਤ ਚਲਾਈ ਗਈ ਨੀਤੀਗਤ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
8. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਲਘੂ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
- (ੳ) ਪਿੱਤਰਸੱਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ।
- (ਅ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ।
- (ੲ) ਕੰਨਿਆ ਭਰੂਣਹੱਤਿਆ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।
- (ਸ) ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ।

2×4=8

2010
Bachelor of Education (General)
Fourth Semester
F-4.1: Gender, School and Society
(In all mediums)

Exam.Code:1103
Sub. Code: 8071

Time allowed: 3 Hours

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

Max. Marks: 40

x-x-x

UNIT – I

- I. Describe the Gender issues prevailing in the Indian society. How can these be solved? (4,4)
- II. Highlight the feminism movements taken place in India. (8)

UNIT – II

- III. Highlight occurrence of gender inequalities in classroom process. Suggest strategies to be followed by teacher to promote gender equality in school. (4,4)
- IV. Illustrate with examples how curriculum is gendered? (8)

UNIT – III

- V. Elaborate the role of education in dealing with social issues. (8)
- VI. Highlight the gender identity and socialization practices prevailing in School. (8)

UNIT – IV

- VII. Describe the initiatives taken for gender equality in India. (8)
- VIII. What do you understand by equity and equality? Discuss the role of different agencies in emergence of gender equity. (4,4)

UNIT – V

- IX. Attempt the following:-
 - a) Gender stereotypes
 - b) Female infanticide
 - c) Women empowerment
 - d) Role of media for gender identity. (4x2)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

नोट: प्रश्न संख्या 9 (भाग-5) अनिवार्य है तथा भाग (1-4) में से एक-एक प्रश्न का चयन करते हुए, सभी में से कुल पाँच प्रश्न करो।

-*_*_*-

भाग-1

1. भारतीय समाज में प्रचलित लैंगिक मुद्दों का वर्णन कीजिए। इन्हें कैसे हल किया जा सकता है?
2. भारत में चले नारीवादी आन्दोलनों पर प्रकाश डालिए।

भाग-2

3. क्लासरूम प्रक्रियाओं में लैंगिक असमानताओं की घटनाओं पर प्रकाश डालिए। स्कूल में लैंगिक समानता को विकसित करने के लिए, अध्यापक को कौन सी विधियों का अनुकरण करना चाहिए। सुझाव दीजिए।
4. उदाहरणों द्वारा चित्रण कीजिए कि पाठ्यक्रम कैसे लिंग भेदी है?

भाग-3

5. सामाजिक विषयों को सुलझाने में, शिक्षा की भूमिका का वर्णन कीजिए।
6. स्कूल में प्रचलित लैंगिक पहचान और समाजीकरण प्रक्रियाओं पर प्रकाश डालिए।

भाग-4

7. भारत में लैंगिक समानता लाने के लिए किए गये प्रयासों का वर्णन कीजिए।
8. निष्पक्षता और समानता से आप क्या समझते हैं? लैंगिक निष्पक्षता में उभरती विभिन्न ऐजेन्सियों की भूमिका का वर्णन कीजिए।

भाग-5

9. निम्नलिखित सभी प्रश्नों के उत्तर दें:-
 (क) लैंगिक रूढ़िवादिताएं।
 (ख) स्त्री शिशुभ्रूण हत्या।
 (ग) महिला सशक्तिकरण।
 (घ) लैंगिक अस्तित्व के लिए मीडिया की भूमिका।

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

-*_*_*-

ਭਾਗ-1

1. ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਲਿੰਗਕ ਸਮਸਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?
2. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉ।

ਭਾਗ-2

3. ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਿੰਗਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸੁਝਾਉ ਦਿਉ।
4. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਣ ਕਰੋ ਦਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਕਿਵੇਂ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਅਧਾਰਤ ਹੈ?

ਭਾਗ-3

5. ਸਮਾਜਕ ਵਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
6. ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉ।

ਭਾਗ-4

7. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਿੰਗਕ ਸਮਾਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. ਨਿਰਪਖਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਰਪਖਤਾ ਵਿਚ ਉਭਰਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-5

9. ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ:-
 (ੳ) ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਰੂਢੀਵਾਦਿਤਾਵਾਂ।
 (ਅ) ਇਸਤਰੀ ਸਿਸ਼ੁ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ।
 (ੲ) ਇਸਤਰੀ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਣ।
 (ਸ) ਲਿੰਗਕ ਅਸਤੀਤੱਵ ਲਈ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।